

חלק מקבצי הערות התמימים ואנ"ש ללקו"ש חלק י"ח שיחות חו"ב ופינחס – יב-יג תמוז
קובץ הערות וביאורים אהלי תורה גליון תא (תשמ"ז)

לא* . מש"כ הרב א.י.ב.ג. בקובץ הקודם בענין ברכת
הגומל שיש דעות שאין מברכין ברכת הגומל במקום שניצול
ממצוה, שהי' מחוייב על קידוש השם והביא ראי' ממעשה
דל"ב ויל"ג תמוז שצריך לברך עיל"ש, הנה יש להעיר
מלקו"ש חלק י"ח שיחה לפרשת פנחס – י"ב-י"ג תמוז
שכ"ק אדמו"ר שליט"א מבר שהמסירת נפש של כ"ק אדמו"ר
הרלי"ץ נ"ע לא הי' מחוייב בה עפ"י תורה ע"ד
ההנהגה של פינחס עיל"ש, ולפיל"ז יש לדחות הראי'.

הת' ב"צ אסטער
- תלמיד בישיבה -

החילוק בין עבודת משה לפינחס

הת' שניאור זלמן הלוי סגל

תלמיד בישיבה

בלקו"ש חי"ח שיחת פינחס – י"ב י"ג תמוז (עמ' 319 ואילך) מבאר הרבי את הקשר בין מעשה פינחס שהיה כרוך במס"נ הן מצד הגוף והן מצד הנשמה, למס"נ של הרבי הרי"צ שהייתה בגוף וגם ובעיקר מצד הנשמה. וז"ל "וואס פון דעם איז נאך מער פארשטנדיק דער גודל מעשה הקנאות שלו – ווארום איידער ס'איז "קפצה עליו רוח"ק" ער דאך געוואוסט אז דאס איז "שלא ברצון חכמים" וואס דאס מיינט אז ע"פ (דעת חכמי ה) תורה האט זיין הנהגה ניט קיין ארט, קומט אויס אז זיין קנאות איז געווען אן ענין פון מסנ"פ, **ניט נאר א מס"נ בגוף נאר אויך א מסנ"פ מצד הנשמה**, וויבאלד אז עס איז הנהגה שלא ברצון חכמי התורה ביז אז "ביקשו לנדותו".

[וממשיך הרבי באות ה', שכך היה אצל הרבי הרי"צ, אז צוזאמען מיט דער מסנ"פ בגופו ממש איז ער אויך געשטאנען אין מסנ"פ דנשמות, ברוחניות, וכו'].

אך בשיחה של ש"פ פינחס ג' (עמ' 346) מביא הרבי את ההבדל בין עבודתו של משה רבינו לפינחס. וז"ל:

"א. משה האט דורך זיין תפלה להקב"ה אויסגעפועלט, אז דער **אויבערשטער** זאל ארפנעמען די גזירה פון אידן – בדרך מלמעלמ"ט: און פינחס האט עס אויפגעטאן דורך זיין עבודה או דער **תשובה** פון אידן – בדרך מלמטה למעלה.

ב. ביי משה איז געווען א מסנ"פ מצד הנשמה, און ביי פינחס – מסנ"פ מצד הגוף וכו'".

וממילא נשאלת השאלה דבשיחה דלעיל הוסבר שמסירות נפשו של פינחס היתה גם, ובעיקר מצד הנשמה (דזהו החידוש בשיחה שמש"נ של הרבי הרי"צ

היתה גם מצד הנשמה); ואילו בשיחה שלאח"ז (פינחס ג') מסביר הרבי שעבודתו של פינחס היתה בעיקר בגוף (משא"כ משה – שעבודתו היתה מצד נשמתו)?

והעירני חכם אחד שמדקדוק לשונו של הרבי בשיחה הראשונה (בעמ' 319) ניט נאר המס"נ בגוף נאר אויך א מסנ"פ מצד הנשמה, משמע שעיקר עבודתו היתה מצד הגוף וכשזה הגיע לידי פועל זה היה כרוך גם במס"נ על הנשמה, וכלשונו "אויך א מסנ"פ מצד הנשמה".

וממילא אין זה בסתירה למבואר בשיחה שלאח"ז (בעמ' 346) מפני ששם מדבר מצד עיקר עבודתו של פינחס.

אך קשה לפרש כן, מפני שבשיחה זו (פינחס ג') ממשיך הרבי באות ח' ואומר שעבודתו של פינחס במסירות נפשו על הגוף התבטא גם בפועל מצד השכר שקיבל.

וז"ל "די נפק"מ אין דער תוצאה פון די ביידע אופני עבודה . . . בשעת אבער די עבודה איז בדרך מלמטה למעלה, דער "מטה" גופא ווערט נזדכך ונתעלה, איז עס אן ענין של קיימא, און דערפאר איז די כפרה וואס פינחס האט אויפגעטאן ניט געווען קיין איינגלאיקע זאך, נאר ס'איז געבליבען א כפרה תמידית ו"נמשך", ווי עס שטייט אין ספרי אויפן פסוק "ויכפר על בני ישראל" – שעד עכשיו לא זא לא עומר ומכפר עד שיחיו המתים... מדה כנגד מדה..."

היינו שמדובר גם על התוצאה מעבודתו בגוף, ולא רק על עיקר עבודתו. ואם עבודתו היתה גם מצד נשמתו לפחות היה צריך להיות רמוז הדבר בהערה ומראי מקום וכדומה.

וא"כ הדרא קושיא לדוכתא במה התבטא עיקר מסירות נפשו של פינחס דמחדא משמע שזה היה גם מצד נשמתו ומאידך משמע שזה היה רק מצד הגוף.

והנה בחי"ט בשיחה של ש"פ דברים מבאר הרבי, שהסיבה לכך שבנ"י

הסתובבו במדבר במשך ארבעים שנה, היתה בשביל שכניסתם לארץ תהיה מצד עבודתם.

וז"ל (בעמ' 7): "די גרויסע אהבת ישראל פון משה האט אים געבראכט דערצו אז ער זאל וועלן און טען – איחרן – אז אידן זאלן אריין אין ארץ אשר וגו' תמיד עיני ה' א"ה. שטייענדיק אין דער דרגא פון "הדבקים בה' אלקיכם" וואס דאס איז געווארן דורך זייער עבודה ויגיעה וכו'.

ובהערה 34 כותב הרבי: "ולהעיר ממשנ"ת (לקו"ש חי"ח ע' 345 ואילך) ההפרש בין משה לפינחס – וכן"ל שמבואר שעבודתו של משה הייתה מלמעלה למטה, ופינחס הייתה עבודתו מלמטה למעלה, ולא כמבואר בשיחה דש"פ דברים שמשה פעל בעבודת בני"י שתהיה מלמטה למעלה" ומוכח לנו א"כ שהרבי נשאר בקושי מסוים על המבואר בשיחה דחלק י"ח. וא"כ אנו ג"כ נשאר בקושיא משיחה של פרשת פינחס על השיחה דבדף 319 משמע שעבודתו של פינחס הייתה גם מצד נשמתו, ולא רק מצד גופו כמבואר בעמ' 346.

בענין מסירת נפשו של יוסף

הת' יוסף משה שי' שפאלטר
תלמיד בישיבה

א.

בלקו"ש חל"ה שיחת "וישב – חנוכה" מבאר כ"ק אדמו"ר מה שמסופר בתורה שיעקב שלח את יוסף לראות את שלום אחיו בשכם וימצא איש (– גבריאלי') תועה בדרך, ו"ויאמר² האיש נסעו מזה כי שמעתי אמרים נלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן". ופרש"י ד"ה נלכה דתינה "לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם וכו".

ומקשה רבינו, מכיון שהמלאך כבר אמר לו שהם מבקשים נכלי דתות להמית אותו והדבר היה כרוך בפיקוח נפש ממש, א"כ איך היה יכול (ומהו ההיתר) לשים עצמו בסכנה בכדי לקיים ציווי אביו. ובפרט שהלך בידיעה שאם יהרגו אותו לא יהא יכול לקיים כלל ציווי אביו "להשיבני דבר" – מה היה שלום אחיו, דהיינו שהלך בסכנה בשביל ספק שמא יקיים ציווי אביו?³

ומבאר רבינו⁴, ע"פ המבואר בפוסקים⁵ שגם לדעת הרמב"ם⁶ הסובר שהמוסר את נפשו על דבר שדינו יעבור ואל יהרג הרי"ז מתחייב בנפשו, מ"מ מודה ש"אם הוא אדם גדול וחסידי יר"ש ורואה שהדור פרוץ בכך (ש)רשאי לקדש את ה' ולמסור עצמו אפי' על מצוה קלה כדי שיראו העם ולמדו כו".

ולכן יוסף מסר את נפשו, שהמכוון בזה היה לא בשביל לקיים את ציווי אביו אלא ענין בפ"ע ללמד את אחיו דבר שהיו פרוצים בהם, והיינו המצווה דכיבוד או"א שהיה חסר אצלם. כמו שמצינו בכ"מ: (א) שמעון ולוי הרגו את שכם שלא ברצון אביהם כמש"כ בפ' (וישלח לד, ז) "עכרתם אותי להבאישני ביושב הארץ . . ואני מתי מספר". (ב) ראובן בלבל יצועי אביו. (ג) זה שהם שנאו את יוסף מצד אהבת יעקב אליו, היתה פגיעה בכבוד אביהם. ע"כ מצד זה שרצה ללמד אותם הוראה בכיבוד או"א לא

(1) עי' רש"י וישב לו, טו.

(2) שם, יז.

(3) ועיי"ש ששולל שאר אופנים שיכול לפרש ברש"י.

(4) ועי' בספר תיבת גמא (להפרמ"ג) שג"כ מתרץ הכי.

(5) עי' בכס"מ הלכות יסודי התורה פ"ה ה"ד.

(6) שם.

היה אכפת לי' שמא לא יתקיים ציווי אביו, שהרי מס"נ זה היה בשביל ללמד אותם, כנ"ל.

ע"כ תוכן ביאור רבינו בשיחה.

והנה כשנעיין בדבר, לכאורה יש כו"כ פרטים שצריכים ביאור, כדלקמן.

ההיתר למסור את הנפש הוא במקרה שיש פירצה בהדור, וע"י קידוש ה' יתתקן הדבר באיזה אופן, ובשיחה מבאר שהיה פירצה באחיו – בכיבוד אב שלהם. וצ"ב האם פירצה באחיו נק' ש"הדור פרוץ בכך"?

ואולי יש לתרץ בזה, עפ"ז שרוב העולם בזמן ההוא היו עובדי ע"ז ורק משפחת יעקב ועוד כמה (לפ"ע כל העולם) היו יהודים שעבדו את הקב"ה. ולכן משפחתו של יוסף נק' "דורו", כי "דורו" היינו רק אלו שהם בכלל יהודים, ומשפחתו של יוסף היתה המיעוט שעבד את הקב"ה ונחשבים יהודים.

אבל תירוץ זה קשה, שהרי לשיטת רש"י (שעל פירושו מבוסס השיחה) כל העולם כולל האבות ומשפחתותיהם היו בגדר בני נח (כמבואר בכו"כ שיחות?)

אבל באמת נראה לומר שהגדרה ד"דורו" הוא אלו שנותנים חשיבות לתורה ומצוות, אבל לא בגלל שהם בגדר יהודים (שכנ"ל בזמן ההוא לא היו בגדר יהודים), אלא מצד זה שרק להם נוגע מה שיש מי שעומד במס"נ. שהרי בודאי אין הוא מוסר את נפשו בכוונה לתקן גוים עובדי ע"ז, משום שלגביהם אינו מעלה ומוריד המס"נ שלו, הם כלל לא מתפעלים מזה, אלא קידוש ה' שייך רק לאלו שמאמינים בה' ובמילא שייך מס"נ שע"ז הוא מחזקם בעבודתם. וא"כ, מכיון שאחיו של יוסף היו היחידים באותו זמן שהאמינו בה', ובמילא היחידים שהיה אפשר לפעול אצלם חיזוק בענינים החסרים אצלם, לכן זה נחשב שהיה ה"דור פרוץ בכך".

ב.

יל"ע מה לימד אותם יוסף ע"י שמסר את נפשו, דבפשטות הכוונה היא שבזה שהם רואים שהוא הולך לקיים ציווי אביהם אע"פ שהדבר היה קשור עם פיקוח נפש (שהרי הם ידעו שהוא ידע שהם שנאו אותו ואעפ"כ הלך אצלם לקיים הציווי של אביהם), יהווה לימוד בשבילם בחשיבות הענין דכיבוד או"א.

אמנם צ"ב, זה שיוסף ידע שהם רוצים להמיתו והדבר קשור עם פיקוח נפש היה רק אחרי שגבריא'ל אמר לו שהם מחשבים עצות כיצד להרגו. וא"כ מהיכן הם ידעו

(7) עי' לקו"ש חלק ה' ע' 141 ואילך, ע' 150 ואילך, ועוד.

שיוסף פגש בגבריאֵל והוא אמר לו שהם מבקשים להרגו⁸, הרי יתכן שהוא בא כי הוא לא ידע שהם מבקשים להרגו, וא"כ אין בכך כל לימוד עבורם?

ואם נאמר שאע"פ שהם לא ידעו שהוא הולך בפקו"נ ממש, מ"מ הרי הם ידעו שיוסף יודע שהם שנאו אותו, וכמו שאומר הפסוק⁹: "ולא יכלו דברו לשלם, ויחלום יוסף חלום ויגד לאחיו ויוסיפו עוד שנא אותו", אמנם אי משום הא – הרי מצינו שיוסף דיבר עמהם מה שרצה בנוגע החלומות וכו', וא"כ לכאורה לא היה להם כ"כ חידוש בזה שהוא מקיים את ציווי אביהם אע"פ שהוא יודע שהם שונאים אותו, וא"כ קשה מה לימוד יש כאן בשבילים?

ויש לתרץ, שבכל אופן היה איזה חידוש בהנהגתו, שהוא יצא מחוץ לביתו – שהוא מקום המשומר מאחיו, ששם ברשות אביהם בודאי לא היו מזיקים לו – למקום לא משומר, לאחיו ששנאוהו, שהוא מצב שעלול להביא אותו לידי נזק, ובפרט שכל זה היה לא בשבילו כ"א רק מצד ציווי אביו. משא"כ מה שסיפר להם אודות חלומותיו שאין בזה סכנה, כנ"ל.

ג.

בשיחה מביא דוגמא לכך שהיה חסר אצלם במצות כיבוד או"א משמעון ולוי בשכם. והנה בלקו"ש ח"ה ע' 150 מבאר רבינו דאע"פ שלכתחילה סבר יעקב שהיה מעשה רע, העדר כיבוד אב, בזה שלא נטלו עצה הימנו, אמנם לפועל הוא חזר בו אחרי שאמרו "הכזונה יעשה את אחותינו". וזה שהוכיח אותם סמוך למיתתו, עי' בהשיחה שם הערה 71, שזה ש"הוכיח אותם (לאחר זמן) ע"ז – כי לאחרי שראה ש"ברצונם עקרו שור". . היה זה אצלו הוכחה שיש אצלם נטי' לזה גם מצד טבעם. . ושגם במעשה שכם (אף שהיה בעיקר מצד "הכזונה יעשה גו") היה איזה תערובת גם מטבע שלהם". היינו שבאמת אחר המעשה דשכם לא היה נחשב הדבר כהעדר כיבוד אב ואם, אלא רק שלאחר המעשה דיוסף נתגלה למפרע שגם במעשה דשכם היה איזה תערובת מטבע רע שבהם, ונחשב במובן מסויים להעדר כיבוד אב.

א"כ צריך להבין למה מביא רבינו דבר זה כדוגמא להעדר כיבוד אב שראה יוסף באחיו, אם בזמן ההוא אפי' יעקב לא חישבה כהעדר כיבוד אב, אלא רק אחר שנתגלה למפרע אחר כל המעשה עם יוסף?

ויש לתרץ, שאע"פ שליעקב לא היה הדבר נראה שהמעשה דשכם היה גם מצד טבעם, מ"מ, בדקות (וע"כ העדר דכיבוד אב), זה שהאחים שנאו אותו למרות

(8) ודוחק גדול לומר שיוסף אמר להם שראה את גבריאֵל והוא אמר לו וכו' ובכל אופן הוא הולך בציווי אביו, שהרי לא מצינו בשום מקום אפי' רמז לזה.

(9) וישב לו. ד-ה.

שאביהם אהב אותו (אשר זה מובא לעיל בשיחה כראי' נוספת שהיה העדר בכיבוד אב של השבטים בעיני יוסף) – הנה זה גילה כבר ליוסף שגם במעשה זה היה זה מצד טבעם.

אבל בכל אופן קצת קשה זה שדוקא יוסף ראה את זה ולא יעקב. ואולי י"ל שמכיון שהשנאה היתה נוגעת לו לכן הוא הרגיש את הדבר יותר.

ד.

עוד קשה, איך היה יכול לילך על קידוש ה' לבטל הפירצה שבאחיו כשהוא יודע שהם רוצים להרגו, והרי "לפני עור לא תתן מכשול", ומצוה הבאה בעבירה (חמורה) היא?!

ואולי יש לבאר ע"פ מה שמבואר בספרים¹⁰ שבאמת מצד האחים היה להם סיבה וסברה הלכתית למעשיהם, שחשבו אותו לרודף וכו', לכן מצדם לא היה הדבר עוולה בפניהם שיהא חל כאן הדין ד"לפני עור", שהרי לדעתם (למרות שיכול להיות שאלבא דאמת זה לא נכון) הם עשו ע"פ מה שנראה להם להלכה.

אבל ביאור זה נראה דחוק, שהרי אינו מסתבר לומר שדבר זה היה ידוע ליוסף עד שידע שלא היה הדבר בגדר לפני עור בפניהם¹¹?

ועוד ועיקר, מובן ופשוט שלדעת יוסף עצמו הוא לא היה מחוייב מיתה ע"פ הלכה¹²!?

ה.

עוד קשה, דלכאו' עצם פעולתו ללמד את אחיו את המצווה דכיבוד הורים ע"י שמסר את נפשו ה"ז נגד כל הענין ממש, שהרי הוא היה צריך להבין שמיתתו, שאביו אהב אותו יותר מכל בניו, יגרום צער רב לאביו, וא"כ איך הוא יכול ללמד לאחרים דבר בשעה שהוא בעצמו עושה מעשה הסותר לזה, שהוא מצער את אביו, שאיסור גרמת צער לאב הוה בכלל כיבוד או"א¹³!?

(10) ע"י תפארת ציון לב"ר פד, יט, ספורנו לו, יח, כה, ועוד.
(11) אבל מובן שאין להקשות שאם ידע שהם לדעתם עושים ע"פ מה שנראה לעיניהם להלכה, א"כ אין קידוש ה' במיתתו, כי במיתתו – אפי' אם היה לדעתם ע"פ הלכה – מ"מ אפשר ללמוד ממנו ענין כיבוד אב.
(12) ודוחק עצום לומר שבטלה דעתו להם מצד "אחרי רבים להטות".
(13) ע"י יו"ד סי' ר"מ סעי' ג וברמ"א ס"ח. ובכמה דברים חמור יותר מכיבוד, עיי"ש בט"ז ס"ק יח.

והרי כך היה בפועל ממש, שאחרי שיעקב אבינו שמע מהאחים שחי' רעה אכלתהו, כתוב¹⁴: "ויקרע יעקב שמלתיו וישם שק במתניו ויתאבל על בנו ימים רבים, ויקמו כל בניו וכל בנתיו לנחמו וימאן להתנחם ויאמר כי ארד אל בני אבל שאלה ויבך אתו אביו". וא"כ צ"ב איך היה יכול יוסף לגרום לאביו – לצורך לימוד כיבוד או"א – דבר שהוא היפך כיבודו ממש וגרם צער עצום לאביו?

ואולי יש לתרץ, ע"פ מה שמבאר רבינו בלקו"ש ח"ה¹⁵ בכדי לתרץ איך היה מותר ליעקב לישא שתי אחיות, שלפני מ"ת החיוב של הבני נח בדברים שאינם מהז' מצוות היה רק משום שהם קיבלו עליהם הדבר כחוב. ולכן כשזה היה בסתירה לדבר שהם נצטוו עליו – אין להם להחמיר בחומרות ולעבור על מה שהם נצטוו, היינו שבמקום דבר חשוב יותר לא היה להם לקיים חומרות שהם קיבלו עליהם.

וע"כ, כאן כדי לבטל פרצת הדור נחשב הדבר לחשוב יותר מאשר לקיים מצוות כיבוד או"א בעצמו, שזה רק חומרא שהם קיבלו עליהם, דבפשטות הדברים זה אינו חלק מהז' מצוות (לדעת הרמב"ם¹⁶ עכ"פ).

אבל קשה לומר כן, שהרי אפי' את"ל שענין המס"נ שלו היה חשוב יותר מענין הכיבוד, הרי כנ"ל אי אפשר ללמד דבר לשני בשעה שהוא בעצמו הולך נגדו, וע"כ לא היה במה שהוא עשה שום לימוד כלל?

ועוד ועיקר, מבואר בלקו"ש שם שגם לפני מ"ת היה חיוב בכיבוד אב מצד ישוב העולם, ומסתבר שלגרום צער לאביו באופן הכי גרוע, כהידיעה של מיתת יוסף, שייך בה משום ישוב העולם, וא"כ הדרא קושיא לדוכתה, איך היה יוסף יכול לעשות את זה?

אמנם באמת, לפי הלשון נראה שלא עבר יוסף על מצוות כיבוד אב ואם.

דהנה כתב הב"ח (יו"ד סי' ר"מ סעי' ז) שהדין הוא שחיוב כיבוד אב ואם הוא במעות אביו (היינו שאינו צריך לשלם מכספו לצורך צרכי אביו), אבל במקום שאין כסף לאב יש חיוב על הבן לכבדו אפי' מכספו האישי (כמו בשביל להאכילו, להשקותו, ולהלבישו). אמנם אם אין כסף לבן ג"כ אין עליו חיוב לחזור על הפתחים לכבד אביו. ומבאר הב"ח טעם הדבר, שכיון שאין האב נהנה בגוף הבזיון שנתבזה הבן בחזרתו (אלא רק במה שמרויח מזה שמחזיר על הפתחים), ע"כ אין הבן מחויב להתבזות במה שאינו גוף הכבוד.

(14) וישב לו, לד-לה.

(15) ע' 141 ואילך.

(16) הל' מלכים פ"ט. אבל ראה רמב"ן בראשית פל"ד פס' י"ג, ובלקו"ש ח"ה עמ' 150 באריכות.

ויוצא שדבר שיגרום כיבוד לאביו בעקיפין אינו חיוב על הבן. ולכאור' הוא ע"ד המבואר במהרי"ק¹⁷ שדבר שאינו שייך לאב אין על הבן לציית אליו, ונראה הדבר שלשיטת המהרי"ק הדבר אמור גם כשיגרום צער לאביו כשלא יציית הבן לדבריו, מ"מ אינו חייב לשמוע לאביו אם זה לא נוגע לאב עצמו.

ועפ"ז י"ל כאן, שלא היה נגד כיבוד אב זה שהלך יוסף על מס"נ והיה יכול לגרום צער לאביו. שהרי אפי' אם זה היה גורם צער לאביו הרי היה הדבר רק בעקיפין ובמילא אין עליו חיוב לשלול צער זה.

וכן י"ל ע"פ מש"כ בשו"ע שם סעי' י"ב שמצוה עוברת שאי אפשר לעשותה ע"י אחרים קודמת למצוה דכיבוד הורים, ובטעם הדבר אמרו (קידושין לב, א) מפני שהוא ואביו חייבים בכבוד המקום. וא"כ עפ"ז לא היה כאן חיוב דכיבוד או"א שהרי זה בגדר מצוה עוברת שלא היה אפשר לעשותה ע"י אחרים, לקדש ה' בכדי ללמד להם כיבוד אב. ואחי יוסף ידעו את ההלכה, וידעו שהיה הדבר מותר לו, ובמילא יש כאן לימוד בשבילים.

אבל בכל אופן נראה קצת דחוק, שהרי אפי' את"ל שאין בזה איסור הלכתי – הרי ודאי יש בה ממדת האכזריות וגם מגדר חסיד שוטה שמאבד העולם, שהרי הדבר מובן ופשוט לכל אדם כמה צער יש לאב במיתת בן רח"ל (ואין צריך להאריך בזה)?

ו.

והנה ב' השאלות האחרונות (שהוא עבר לכאור' על "לפני עור", והעדר כיבוד אב שלו בזה שהם יהרגו אותו) יובן ע"פ מה שמבאר רבינו בלקו"ש חי"ח ע' 302 ובלקו"ש חל"ה ע' 57 שבמס"נ יש ב' דרגות¹⁸: א) מס"נ כמו שהיא ע"פ גדרי התורה וחשבון (שבשו"ע נפסק שבכה"ג צריך למסור את נפשו), שזהו דוקא על ג' עבירות שבהן נצטוינו "יהרג ואל יעבור". ב) מס"נ בכלל ובכל עניינו, שתמיד עומד ומוכן למסור נפשו להקב"ה גם כשאנו מחוייב בזה ע"פ דין התורה, ויתירה מזה, גם כשע"פ תורה יש בזה שאלות וספיקות האם מותר למסור נפשו. ומס"נ זו היא מצד דרגת ישראל שלמעלה מהתורה, וכמארו"ל מחשבתן של ישראל קדמה לכל דבר, גם למחשבת התורה, שזה בא מצד הקשר העצמי שבין ישראל והקב"ה.

ובלקו"ש חי"ח שם בהערה 17 מוסיף רבינו ביאור בדרגא השניה דמס"נ: "דוגמא לזה בהלכה – כשמוסר נפשו על מצוה שאינה מהשלש דיהרג ואל יעבור (ראה

17) שורש קס"ו. הובא להלכה ברמ"א יו"ד שם סעי' כה, שו"ת אדה"ז סי' מד.

18) המובא לקמן הוא צירוף ממש"כ בב' המקומות הנ"ל.

האופנים שמותר אבל אינו מחויב למס"נ: כס"מ הל' יסוה"ת שם ה"ד. טור יו"ד שם בריש הסימן ובנו"כ. שו"ע ורמ"א סעיף א. ש"ך שם סק"א. ובנו"כ השו"ע שם).

ונראה מדיוק הלשון, שרבינו לומד שזה שאדם הולך במס"נ באופן שאינו מחויב לזה – הרי זה בא מעצם הנפש של ישראל שמקושר להקב"ה, שהוא יותר נעלה מהקשר שלו עם התורה¹⁹.

ובלקו"ש שם ע' 320 מבאר רבינו את המעשה דפנחס שקנא את קנאת ה', שזהו ג"כ מס"נ שלמע' מגדרי התורה (עיי"ש בארוכה), ומבאר שזה היה מס"נ בגשמיות ורוחניות²⁰. בגשמיות מצד זה שרצו השבט של שמעון להרגו, וברוחניות מצד זה שמבואר בירושלמי²¹ שהדבר היה "שלא ברצון חכמים", ו"ביקשו לנדותו אילולי שקפצה עליו רוח הקודש ואמרה והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם".

ובהערה 26 הוסיף: "להעיר מכמה סיפורים ע"ד הבעש"ט ותלמידיו ותלמידי הה"מ שמס"נ שלהם היה עד לאופן שהפקירו את עוה"ב שלהם בשביל טובת יהודי".

היינו שבאופן זה שהולך במס"נ הבא מצד עצם מהותו – הוא אינו מחשיב גברי הלכה וכו' שהרי אינו עושה חשבונות כלל, שהרי דבר זה בא מעצם הנשמה כנ"ל, שלמע' מגדרי התורה. והדבר מובן שכשבא מעצם הנשמה בודאי הוא ביטוי של רצון העליון.

וע"פ כ"ז יש לתרץ את ב' השאלות האחרונות שהקשינו, שלכאו' המס"נ של יוסף היה בגדר "לפני עור" בנוגע אחיו, וכן שלכאו' עצם פעולתו היה נגד כיבוד הורים מצד הצער שגרם לאביו. שהרי כל שאלות אלו הוא רק אם אנו מניחים שיוסף עשה איזה חשבון בעצמו אם הדבר נכון לילך על מס"נ או לא. אבל ע"פ משנ"ת שיש ב' דרגות

(19) שהרי מצד מה שכתב בחלק ל"ה שם אפשר ללמוד אחרת. שהרי בחל"ה הלשון הוא שמס"נ שמעצם הנשמה היא "מס"נ שיש עליו שאלות וספקות האם מותר למסור נפשו". ובהערה 46 כמקור למס"נ ההיא מציין רבינו לכס"מ על הרמב"ם בהל' יסוה"ת פ"ה ה"ד (המובא לעיל) ועוד מראה מקומות.

וכשנעין בכסף משנה אפשר ללמוד שרבינו לומד שהמס"נ השייך לעצם הנשמה היא זה שיש פקפוק ע"פ הלכה אם הוא יכול לעשותה, שהרי ל' הכס"מ בשלימות יותר היא, שעל מש"כ הרמב"ם ש"כל מי שנאמר בו יעבור ואל יהרג ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו", כתב הכס"מ: "אבל שלמים וכן רבים סוברים דאם נהרג ולא עבר צדקה יחשב לו". וכ' בנימוקי יוסף דאפילו לפי סברת רבינו אם הוא אדם גדול וחסידי ירא שמים ורואה שהדור פרוץ בכך רשאי לקדש את ה' ולמסור עצמו אפילו על מצוה קלה וכו'". היינו שיש מחלוקת אם אפשר למס"נ על מצוות שאינם מהג' עבירות הנ"ל, אבל בנוגע לילך לבטל פירצת הדור גם הרמב"ם יודה שמותר.

והיה אפשר ללמוד שעל מס"נ זו לא דיבר בשיחה. אבל מהלשון בחי"ח נראה כמו שכ' בפנים. (20) ועי' בלקו"ש חל"ה ע' 57 (המובא לעיל שמפרש ב' הדרגות דמס"נ) שמציין לשיחה זו, וא"כ מובן ששיחה זו שייכת לכל המראה מקומות, כולל הכס"מ על הרמב"ם המובא שם.

(21) סנהדרין פ"ט. ה"ז.

במס"נ, יש לומר שהמס"נ דיוסף היה הדרגא הב' שהוא למעלה מכל חשבונות ובא מעצם הנשמה שמאוחד עם הקב"ה, למרות שע"פ הלכה יש בזה שאלות וספקות²². וכשבא ממקום כזה בנפש הרי בודאי שהוא דבר טוב, ורק טוב יצא מזה.

ועפ"ז יובן מה שיש לשאול בנוגע המעשה דפנחס וזמרי ראש שבט שמעון, שכשפנחס ראה מה שקרה עם זמרי והמדינית קנא את קנאת ה' ולקח רומח בידו והרג את שניהם, ובשכר זה נתן הקב"ה לו ולזרעו ברית כהונת עולם.

וכתב במדרש²³ שבכדי ליכנס לאהל היכן שזמרי והמדינית (-כזבי) היו, פנחס היה צריך לרמות את בני השבט ולומר שהוא גם רוצה לעשות עמה את העבירה, ר"ל, וכשיצא פנחס מהאוהל אחר שהרג אותם עמדו בני שבטו של זמרי לפגוע בו, וירד מלאך ונגף אותם וכו'.

היינו שהיה ידוע לפנחס גודל הסכנה בהיכנסו להרוג אותם, שמא יהרגו אותו, ואעפ"כ קנא את קנאת ה' והיה נחשב לדבר גדול והציל אלפים מהמגפה. ולכא' גם כאן יש לשאול אותו "קלאץ קשיא", איך היה מותר לו לילך במס"נ אם ע"י עשייתו הוא "עובר" על "לפני עור לא תתן מכשול", ששאר אנשי השבט יהרגו אותו?

אלא ע"פ הנ"ל מובן, שהרי במס"נ מסוג זה אין מקום כלל לשום חשבונות, ואפי' כש"אינו ברצון חכמים"²⁴.

(22) וזה שלשון הכס"מ הוא שהוא הולך על מס"נ מצד זה שרואה שהדור פרוץ, שנראה שעושה איזה חשבון, י"ל זהו הסכרת הטעם מדוע הדבר הוא טוב, אבל עצם הענין בא בדרך ממילא מצד עצם נשמתו. וראה הערה 23.

(23) במדב"ר כ, כה, ועד"ז בירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב, ועוד.

(24) וזה שכתב רש"י בפרשת בלק פ' כ"ה פס' ז ד"ה וירא פנחס: "ראה מעשה ונזכר הלכה, אמר לו למשה מקבלני ממך הבוועל ארמית קנאין פוגעין בו, אמר לו "קריינא דאגרתא איהו ליהוי פרונקא, מיד ויקח רומח בידו וגו'". ומזה נראה שהיה איזה חשבון? י"ל (וכן מוכרח לומר ע"פ המבואר בפנים דרגתו של מס"נ) שאין החשבון הסיבה של מסירת נפשו אלא סימן וכיטוי לדבר. וכ"ה לכא' הדבר בהרבה מקרים של מס"נ בדרגא הב' (כמו שהיה אצל כמה חסידים וכו'), שלכא' מצינו שהם עשו חשבונות איך לעשותה וכו', שהגורם למס"נ היה מצד עצם נשמתם, לא שהחשבון היה ההתחלה (שבאופן זה המס"נ מוגבל לפי החשבון וסברת הדבר). ומובן ששייך לילך על מס"נ מצד עצם הנשמה אפי' כשהיא על א' מהג' עבירות, אלא שאז אין המס"נ מכריח לומר שבא מעצם הנפש, כי יכול להיות שזה מצד החשבון, וק"ל.